

Kary sekwencyjne orzeczone na podstawie art. 37b k.k. — wybrane problemy związane z ich wykonaniem

JOANNA RAGLEWSKA

ORCID: 0000-0002-3238-0197

Zakład Prawa Karnego Wykonawczego

Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego

Możliwość orzeczenia kar sekwencyjnych została wprowadzona do porządku prawnego z dniem 1 lipca 2015 roku ustawą z dnia 20 lutego 2015 roku o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹, która dodała do kodeksu karnego² art. 37b k.k. W uzasadnieniu rządowego projektu nowelizacji³ zawarto określenie „kara mieszana”⁴,

¹ Dz.U. z 2015 r. poz. 396.

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny, tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 1950 ze zm.

³ Sejm VII kadencji, druk sejmowy nr 2393, s. 11–13.

⁴ Takie określenie znajduje się w uzasadnieniu do projektu nr 2393, www.sejm.gov.pl/sejm7.nst/druk.xsp?.nr=2393 (dostęp: 20.03.2018), s. 11; także w opinii prawnej na temat projektu ustawy o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2393) A. Sakowicza, teza 7, s. 10; K. Dąbkiewicz, *Komentarz do art. 17a. Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2015, LEX nr 10220, tezy do art. 17a (teza 1); K. Postulski, *Komentarz do art. 17a. Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, LEX nr 10609, tezy do art. 17a (teza 2); A. Grześkowiak, *Kara mieszana w polskim prawie karnym*, „Studia Prawnicze KUL” 2015, z. 3 (63), s. 9 n.; M. Mozgawa, *Komentarz do art. 37 b k.k.*, teza 1 n., s. 642–645, [w:] *Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019, teza 3 n.; E. Hryniewicz-Lach, *Komentarz do art. 37b*, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.

sama instytucja zaś to „istotne *novum* jako kombinowana forma represji prawnokarnej, która powinna być szczególnie atrakcyjna w przypadku popełnienia poważniejszych występów”⁵. Po ograniczeniu możliwości orzekania kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem, wprowadzonego w tej samej nowelizacji, miała ona stać się alternatywą kary bezwzględnego pozbawienia wolności oraz tworzyć „sposób inkorporacji kar wolnościowych do typów czynów zabronionych karą pozbawienia wolności od roku do lat 10 lub od dwóch lat do 12 lat”⁶.

Zgodnie z art. 37 b k.k. nowe rozwiązanie legislacyjnego polegało na tym, że

w sprawie o występki zagrożony karą pozbawienia wolności, niezależnie od dolnej granicy ustawowego zagrożenia przewidzianego w ustawie za dany czyn, sąd może orzec jednocześnie karę pozbawienia wolności w wymiarze nieprzekraczającym 3 miesięcy, a jeżeli górna granica ustawowego zagrożenia wynosi przynajmniej 10 lat — 6 miesięcy, oraz karę ograniczenia wolności do lat 2. W pierwszej kolejności wykonuje się wówczas karę pozbawienia wolności, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Zdaniem projektodawcy

w wielu sytuacjach wymierzenie krótkoterminowej kary izolacyjnej jest wystarczające dla osiągnięcia odpowiedniego oddziaływania w zakresie prewencji specjalnej [...], uzupełnieniem oddziaływania penalnego w takim wypadku mogłaby być kara ograniczenia wolności, która skierowana byłaby ku ugruntowaniu społecznie pożądanym zachowań skazanego, a jednocześnie pozbawiona byłaby tak stygmatyzującego skutku⁷.

Ponadto ustawodawca zastrzegł kolejność wykonania kar — z zachowaniem niezbędnej gradacji oddziaływania, z pierwszeństwem na rzecz kary pozbawienia wolności, chyba że ustawa stanowi inaczej⁸. Tak więc krótkoterminowa kara izolacyjna, uzupełniona oddziaływaniem później wykonywanej kary ograniczenia wolności, miałyby odstraszyć skazanego od popełnienia kolejnych przestępstw. Bardzo optymistyczne założenia projektu są możliwe do zweryfikowania jedynie przez praktykę stosowania i wykonania art. 37b k.k. W niniejszej pracy poruszone zostaną wybrane problemy związane z wykonaniem kary orzeczonej na podstawie art. 37b k.k., zilustrowane przykładami z badań własnych.

⁵ Druk sejmowy nr 2393, s. 11.

⁶ *Ibidem*, s. 12.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*.

Niniejsze rozważania zaczniemy od nomenklatury. W doktrynie pojawiła się rozległa dyskusja dotycząca terminologii⁹ i oceny, czy określenie „kara mieszana” jest odpowiednie. Wszak można znaleźć nazwę bardziej odnoszącą się do przedmiotowej instytucji w postaci: „kary łączonej”¹⁰, „kary sekwencyjnej”¹¹, „kary kombinowanej”¹², a także bezpiecznego określenia „kara orzeczone na podstawie art. 37b k.k.”. Jednak najczęściej autorzy, podążając za projektodawcą, posługują się pojęciem „kara mieszana”. Jak słusznie podkreśla K. Janczukowicz, „nazwa kara mieszana nie jest ustawowa”¹³, można jednak się obawiać, że w praktyce ona się upowszechni. Określenie „kara mieszana” zdaniem J. Majewskiego: „nie wydaje się najszcześniejsze, gdyż sugeruje, że dochodzi do wymierzenia jednej kary (o cechach mieszanych: odpowiadających częściowo karze pozbawienia wolności, a częściowo karze ograniczenia wolności)”¹⁴. A tak przecież nie jest, gdyż „na podstawie art. 37b wymie-

⁹ B.J. Stefańska proponuje także „kumulatywną karę ograniczenia wolności”, zob. *eadem*, *Komentarz do art. 37b k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, teza 1 do art. 37b.

¹⁰ („Kara mieszana (łączona)” T. Bojarski, *Komentarz do art. 37 b k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016; V. Konarska-Wrzošek, *Komentarz do art. 37 b k.k.*, teza 1–4, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzošek, Warszawa 2018.

¹¹ Zob. M. Małecki, *Sekwencja krótkoterminowej kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności (art. 37b k.k.) — zagadnienia podstawowe*, „Palestra” 2015, nr 7–8, s. 37 n. — artykuł zawiera krytykę nazwy „kara mieszana” jako nieadekwatnej, proponowana jest: sekwencja kar niezmięszanych; *idem*, *Ustawowe zagrożenie karą i sądowy wymiar kary*, [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015, t. 9.30, s. 26; *idem*, *Co zmienia nowelizacja art. 37b k.k.?*, CPKiNP 2016, z. 2, s. 19 n.; A. Jezusek, *Sekwencja kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności jako reakcja na popełnienie przestępstwa (art. 37b k.k.)*, „Państwo i Prawo” 2017, nr 5, s. 80–94.

¹² B. Czarnecka-Działuk, *Kary kombinowane — kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności orzekane na podstawie art. 37b k.k. Zagadnienia teoretyczne i praktyka orzecznicza*, Warszawa 2017.

¹³ K. Janczukowicz, *Kodeks karny. Omówienie zmian wprowadzonych ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2015.396)*, LEX/el.2015.

¹⁴ J. Majewski, *Komentarz do art. 37 b k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 1. *Komentarz do art. 1–52*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016, s. 745. Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 54, 2019

rza się dwie kary, które zachowują swój odrębny byt”¹⁵. Wydaje mi się, że najbardziej adekwatnym określeniem kary wymierzonej na podstawie art. 37b k.k. będzie „sekwencje kar”, gdyż sąd wymierza dwie kary: pozbawienia wolności i ograniczenia wolności, które mają być wykonane w takiej kolejności, zastrzeżonej przez ustawodawcę.

Abstrahując od dywagacji dotyczących nazewnictwa, warto poświęcić uwagę wykonaniu art. 37b k.k. Mogłoby się wydawać, że najwięcej wskazówek znajdziemy w objętym tą samą nowelizacją kodeksie karnym wykonawczym¹⁶. Niestety jedyny przepis odnoszący się do wykonania kar sekwencyjnych znajduje się w art. 17a k.k.w., zgodnie z którym jeśli zaistnieją przeszkody prawne w wykonaniu kary pozbawienia wolności jako pierwszego elementu kary, wówczas kieruje się do wykonania karę ograniczenia wolności. W razie ustania przeszkód prawnych sąd — niezależnie od tego, czy kara ograniczenia wolności została już w całości wykonana — zawiesza postępowanie dotyczące kary ograniczenia wolności i niezwłocznie kieruje do wykonania karę pozbawienia wolności.

Wobec nieprzyjęcia szczegółowych rozwiązań dotyczących wykonania sekwencji kar pozostaje stosowanie obowiązujących regulacji kodeksu karnego wykonawczego dotyczące najpierw — wykonania kary pozbawienia wolności, a następnie — kary ograniczenia wolności. Odnoszą się one między innymi do organów właściwych do wykonania obu części kar. Jednak w ustawie nie ma opisu komunikacji między nimi. Bardziej szczegółowych informacji dotyczących wykonania kar orzeczonych na podstawie art. 37b k.k. (lub art. 87 § 2 k.k.) dostarcza rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości — Regulamin urzędowania sądów powszechnych¹⁷ w dziale V — Czynności w sprawach karnych o przestępstwa i wykroczenia, rozdziale 10 — wykonywanie orzeczeń sądowych, oddziale 4 — Kary orzeczone na podstawie art. 37b k.k. lub art. 87 § 2 k.k. Przepisy te mają charakter porządkujący kolejność działań organów postępowania wykonawczego, w szczególności regulują komunikację między nimi, to jest sądów nadzorujących wykonanie kary pozbawienia wolności i kary

¹⁵ J. Majewski, *Kodeks karny, komentarz do zmian 2015*, Warszawa 2015, komentarz do art. 37b, teza 1, s. 95.

¹⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 roku — Kodeks karny wykonawczy, tekst jedn. Dz.U. z 2019 r. poz. 676 ze zm.

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 roku — Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 1141). Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 54, 2019

ograniczenia wolności, obligują sądy do zawiadamiania o podjętych czynnościach. Zgodnie z § 404.1 tego rozporządzenia, w celu wykonania kar orzeczonych na podstawie art. 37b lub 87 § 2 k.k.,

sąd nadzorujący wykonanie kary pozbawienia wolności zawiadamia sąd właściwy do nadzoru nad wykonaniem kary ograniczenia wolności, przez przesłanie mu odpisu prawomocnego wyroku, oraz podejmuje bezzwłocznie wszystkie czynności zmierzające do osadzenia skazanego w zakładzie karnym, określone w art. 11 k.k.w.

Następnie „sąd nadzorujący wykonanie kary pozbawienia wolności bezzwłocznie zawiadamia sąd właściwy do nadzoru nad wykonaniem kary ograniczenia wolności o wykonaniu kary pozbawienia wolności”. Ponadto § 404 rozporządzenia nakłada na sąd penitencjarny obowiązek zawiadomienia sądu właściwego do nadzoru nad wykonywaniem kary pozbawienia wolności o warunkowym zwolnieniu skazanego z odbycia tej kary lub o udzielonej przerwie w karze, przesyłając mu również odpis wydanego postanowienia, a

sąd nadzorujący wykonanie kary pozbawienia wolności bezzwłocznie zawiadamia o warunkowym zwolnieniu skazanego z odbycia tej kary lub o udzielonej przerwie w karze sąd właściwy do nadzoru nad wykonaniem kary ograniczenia wolności, przesyłając mu odpis postanowienia wydanego przez sąd penitencjarny.

W tym miejscu znajduje się także odniesienie do przewidzianej w art. 17a k.k.w. sytuacji zaistnienia przeszkód prawnych do wykonania w pierwszej kolejności kary pozbawienia wolności. Wówczas

sąd nadzorujący wykonanie kary pozbawienia wolności bezzwłocznie zawiadamia o przeszkodzie sąd właściwy do nadzoru nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności, przesyłając mu również odpis wydanego postanowienia. [...] w razie ustania przeszkód prawnych do niezwłocznego wykonania kary pozbawienia wolności sąd nadzorujący wykonanie kary pozbawienia wolności lub sąd penitencjarny informuje o tym sąd właściwy do nadzoru nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności oraz podejmuje bezzwłocznie wszystkie czynności zmierzające do osadzenia skazanego w zakładzie karnym. Otrzymanie informacji nie stanowi dla sądu nadzorującego wykonanie kary ograniczenia wolności podstawy do wstrzymania wykonywania kary ograniczenia wolności ani zawieszenia postępowania wykonawczego.

Kolejny paragraf przedmiotowego rozporządzenia (§ 405) zawiera obowiązek sądu właściwego do nadzoru nad wykonaniem kary ograniczenia wolności, niezwłocznie po otrzymaniu wymienionych zawiadomień, kierowania do wykonania kary ograniczenia wolności. Z kolei w razie zawieszenia postępowania wykonawczego przez sąd nadzorujący wykonanie

kary ograniczenia wolności, po otrzymaniu stosownego zawiadomienia, podejmuje czynności w celu rozważenia podjęcia tego postępowania. Dodatkowo na sąd właściwy do nadzoru nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności nałożony jest obowiązek w postaci ustalania (nie rzadziej niż co sześć miesięcy od otrzymania pierwszego zawiadomienia od sądu nadzorującego wykonanie kary pozbawienia wolności), czy istnieją podstawy do skierowania do wykonania kary ograniczenia wolności albo do podjęcia zawieszonoego postępowania wykonawczego. „Ustalenie to nie jest konieczne, jeżeli sąd właściwy do nadzoru nad wykonywaniem kary ograniczenia wolności w okresie tym otrzymał zawiadomienie, o którym mowa w § 404 ust. 2–4” (opisanych wcześniej).

Lakoniczność ustawowych regulacji rodzi wiele pytań i wątpliwości, w szczególności dotyczących możliwości skorzystania przez skazanego na podstawie art. 37b k.k. z instytucji warunkowego zawieszenia, warunkowego zwolnienia, odroczenia kary pobawienia wolności, przerwy, zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności, możliwości odbycia kary poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. W końcu celem tego nowego uregulowania miał być „szok” dla sprawcy w postaci krótkoterminowej kary izolacyjnej (od jednego do sześciu miesięcy) oraz kontynuowanie (uzupełnienie) kary w postaci wolnościowej, czyli kary ograniczenia wolności. Żeby spełniać te wymogi, kara musi być wykonana niezwłocznie i sprawnie, wymóg ten dotyczy obu sekwencji kary. Jedną z wątpliwości rozwiązał ustawodawca, nowelizując¹⁸ art. 37b k.k. przez dodanie zdania: „Przepisów art. 69–75 nie stosuje się”, co ostatecznie przesądza o nieistnieniu możliwości warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności. To rozwiązanie z pewnością jest sensowne i zgodne z zamierzeniem ustawodawcy wprowadzającym art. 37b k.k. Nadal pozostają jednak wątpliwości dotyczące stosowania innych instytucji, dotyczy to zwłaszcza warunkowego przedterminowego zwolnienia z reszty kary pozbawienia wolności po teoretycznie nawet połowie wykonania kary pozbawienia wolności w wymiarze jednego miesiąca. Wydaje się, że jest to zbyt krótki czas izolacji penitencjarnej, żeby móc stwierdzić zaistnienie przesłanki materialnej warunkowego zwolnienia

¹⁸ Ustawa z dnia 11 marca 2016 roku o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2016 r. poz. 437.

z art. 77 k.k.¹⁹ Wykonanie nawet krótkiej sekwencji kary pozbawienia wolności musi przebiegać według procedury zawartej w kodeksie karnym wykonawczym i jest powiązane z koniecznością poddania skazanego wielu czynnościom. Zgodnie z art. 79 § 3 k.k.w. sąd wzywa skazanego do stawienia się w areszcie śledczym położonym najbliżej miejsca jego stałego pobytu, z którego zostanie przeniesiony do właściwego zakładu karnego (pod względem rodzaju i typu) po decyzji komisji penitencjarnej. Skazany, na mocy art. 79b k.k.w., zostaje umieszczony w celi przejściowej, na okres niezbędny, nie dłużej niż na 14 dni, dla poddania go wstępnym badaniom lekarskim, zabiegom sanitarnym i wstępnym badaniom osobopoznawczym oraz zapoznania z podstawowymi aktami prawnymi dotyczącymi wykonywania kary pozbawienia wolności i porządkiem wewnętrznym aresztu śledczego. W tym miejscu nasuwa się wniosek, że teoretycznie skazany na jeden miesiąc kary pozbawienia wolności (oraz karę ograniczenia wolności) mógłby zaraz po opuszczeniu celi przejściowej ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. O ile przedstawiona sytuacja wydaje się nieakceptowalna, o tyle na późniejszym etapie nie ma przeszkód w skorzystaniu z podobnej instytucji w odniesieniu do kary ograniczenia wolności, czyli zwolnienia od reszty kary ograniczenia wolności na podstawie art. 83 k.k.²⁰

W praktyce mogą pojawiać się kolejne problemy w postaci „przeszkód prawnych”, określonych w art. 17a k.k.w., powodujące konieczność kierowania do wykonania w pierwszej kolejności kary ograniczenia wolności. W celu poszukiwania odpowiedzi na pytanie, czym mogą być te przeszkody, sięgnijmy do komentarza do art. 17a k.k.w. K. Postulskiego, którego zdaniem owo pojęcie:

to sytuacje, w których dochodzi do wstrzymania przez sąd wykonania kary pozbawienia wolności w oparciu o przepisy dotyczące zawieszenia postępowania wykonawczego w części dotyczącej kary pozbawienia wolności, odroczenia lub przerwy w wykonaniu tej kary, jeżeli okoliczności przewidziane w przepisach [...] nie stanowią jednocześnie przeszkody w wykonaniu kary ograniczenia wolności²¹.

¹⁹ Zob. A. Zoll, *Zmiany w zakresie środków probacyjnych (ustawa nowelizująca Kodeks karny z 11 marca 2016 r.)*, CPKiNP 2016, z. 2, s. 11; M. Małecki, *Ustawowe zagrożenie karą...*, t. 9.41, s. 31 (autor wskazuje na niecelowość stosowania tej instytucji).

²⁰ M. Małecki, *Ustawowe zagrożenie karą...*, t. 9.42.

²¹ K. Postulski, *op. cit.*, teza 3 do komentarza do art. 17a.

Można skonstatować, że ta sytuacja nie koresponduje, a nawet przeczy celom wprowadzenia art. 37b k.k., ujętym w cytowanym wcześniej uzasadnieniu projektu ustawy, dlatego powinna być stosowana jako wyjątek.

Uważam, że *ratio legis* kary sekwencyjnej zostaje utracona w razie modyfikowania wykonania tej kary przez wykonanie w pierwszej kolejności kary ograniczenia wolności w wypadku zaistnienia przeszkód prawnych, a także stosowania innych instytucji, jak warunkowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności, odroczenie kary pozbawienia wolności, wykonanie kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego²². Podobnie stanie się, jeśli skazanemu udzieli się przerwy w wykonaniu kary pozbawienia wolności na podstawie art. 153 k.k.w. (po spełnieniu przesłanek zawartych w tym przepisie). Możliwość skorzystania z rozwiązań modyfikujących wykonanie kary implikuje pytanie, jak długo w praktyce będzie trwało wykonanie kary i czy jest szansa na „terapię szokową” w zakładzie karnym przy „poszatkowaniu” kary, innymi słowy wykonaniu większej liczby sekwencji kary.

Nasuwa się także pytanie: jaki jest cel kar orzeczonych na podstawie 37b k.k. na etapie jej wykonania? Najprawdopodobniej będą to dwa cele, stosowne do właśnie wykonywanej sekwencji kary, zawarte odpowiednio w art. 67 k.k.w.²³ i w art. 53 k.k.w.²⁴ Wydaje się, że ustawodawca

²² Krytyka możliwości odbycia kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego zob. M. Małecki, *Co zmienia nowelizacja...*, s. 42; izolacja związana z karą pozbawienia wolności przy zachowaniu niezbędnej gradacji oddziaływania sprawia, że system dozoru elektronicznego jest niecelowy ze względu na nieosiągnięcie celów kary na podst. art. 43la 1 § pkt 2 k.k.w.), przypis 40.

²³ Art. 67 § 1 k.k.w. „Wykonywanie kary pozbawienia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli współdziałania w kształtowaniu jego społecznie pożądaných postaw, w szczególności poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego i tym samym powstrzymania się od powrotu do przestępstwa. § 2. Dla osiągnięcia celu określonego w § 1 prowadzi się zindywidualizowane oddziaływanie na skazanych w ramach określonych w ustawie systemów wykonywania kary, w różnych rodzajach i typach zakładów karnych. § 3. W oddziaływaniu na skazanych, przy poszanowaniu ich praw i wymaganii wypełniania przez nich obowiązków, uwzględnia się przede wszystkim pracę, zwłaszcza sprzyjającą zdobywaniu odpowiednich kwalifikacji zawodowych, nauczanie, zajęcia kulturalno-oświatowe i sportowe, podtrzymywanie kontaktów z rodziną i światem zewnętrznym oraz środki terapeutyczne”.

²⁴ Art. 53 § 1 k.k.w. „Wykonanie kary ograniczenia wolności ma na celu wzbudzenie w skazanym woli kształtowania jego społecznie pożądaných postaw, w szczególności

umożliwił sądom ocenę, że choć kara wolnościowa w konkretnym przypadku jest niewystarczająca (zgodnie z art. 58 k.k.), to jednak daje się szansę oskarżonemu i zamiast bezwzględnej kary pozbawienia wolności zostaje on skazany na maksymalnie sześć miesięcy pozbawienia wolności i do dwu lat ograniczenia wolności. Sądy zostają także zmuszone do korzystania z tego rozwiązania ze względu na ograniczenie możliwości warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności.

W praktyce cele kary, zwłaszcza te ujęte art. 67 k.k.w., będą niezwykle trudne do zrealizowania z powodu bardzo krótkiego czasu osadzenia skazanego, gdy kara pozbawienia wolności wynosi kilka miesięcy (a w skrajnym przypadku — jeden miesiąc). Kolejnym problematycznym zagadnieniem w praktyce może być orzeczenie kar sekwencyjnych po tymczasowym aresztowaniu oskarżonego, gdy zostaje ono zaliczone na poczet całej bądź niemal całej kary pozbawienia wolności i po uprawomocnieniu się orzeczenia skazany ma do odbycia realnie tylko karę ograniczenia wolności. Wówczas raczej nie będzie można stwierdzić, że „jest to wystarczające dla osiągnięcia odpowiedniego oddziaływania w zakresie prewencji”²⁵.

W kontekście przedstawionych tu wielu problemów związanych z wykonaniem kar sekwencyjnych warto przybliżyć sposób wykonania tych kar w praktyce. Kara określona jako „kara mieszana” jest ujmowana w rocznikach statystycznych pod taką nazwą, a dane w nich ujęte prezentują się następująco: w 2015 roku orzeczono ją w 370 sprawach, w 2016 roku już w 3544, podobnie w 2017 roku — 3233 sprawy²⁶.

Szczegółowych informacji na temat nowej instytucji może dostarczyć analiza akt konkretnych spraw. W celu uzyskania takich danych przeprowadziłam w 2018 roku pilotażowe badania aktowe w Sądzie Rejonowym dla Warszawy-Żoliborza. Wybrałam sąd rejonowy z racji właściwości rzeczowej dla występów, za które wydawane są orzecz-

poczucia odpowiedzialności oraz potrzeby przestrzegania porządku prawnego. § 2. Skazany ma obowiązek sumiennie wykonywać ciążące na nim obowiązki, a w miejscu pracy lub pobytu przestrzegać ustalonych zasad zachowania, porządku i dyscypliny”.

²⁵ Jak chciał projektodawca w druku sejmowym 2393, s. 11.

²⁶ Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2018, *Wymiar sprawiedliwości*, tabl. 32 (104) *Dorośli skazani prawomocnie przez sądy powszechne za przestępstwa ściągane z oskarżenia publicznego według wymiaru kary*, s. 178.

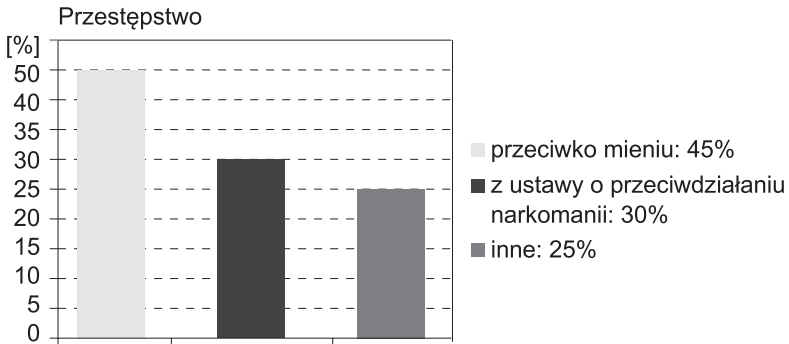
nia na podstawie art. 37b k.k. oraz możliwość analizy wykonania kary. Poprosiłam o zgodę na wgląd do akt spraw z pierwszych dwóch pełnych lat obowiązywania nowelizacji (lata 2016 i 2017). Pierwszym krokiem badań było ustalenie, czy sąd korzystał z nowego rozwiązania legislacyjnego. Sprawozdania sądu wykazywały²⁷ za 2016 i 2017 rok w rubryce niewykonanie kary ograniczenia wolności z powodu 37b i 87§ 2 k.k. w, odpowiednio, 9 i 18 sprawach.

Uzyskałam zgodę na dostęp do akt dwudziestu spraw, w których wyrok został wydany w 2016 i 2017 roku. Te liczby były niższe niż ujęte w statystykach, ale wynikało to z niemożliwości sprowadzenia akt w wyniku przesłania ich do innych sądów. Akta zostały wybrane przez system Currenda. Badane sprawy były złożone z akt sprawy głównej (często nawet kilkanaście tomów) oraz akt wykonawczych (w większości), dzięki czemu możliwe było zbadanie postępowania wykonawczego, choćby w pewnym zakresie. Na okładce każdej z badanych spraw umieszczono adnotację „kara mieszana”— tak więc trudno byłoby zaprzeczać, że w praktyce nieadekwatne określenie się nie przyjęło. Jako narzędzia wykorzystałam kwestionariusze do badania akt, zawierające następujące pozycje: dane dotyczące postępowania karnego i wyroku, przebieg postępowania wykonawczego, składane wnioski: o odroczenie, o odbycie kary poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności oraz dodatkowe informacje (na przykład czy występował obrońca). Postawioną hipotezą badawczą była weryfikacja treści uzasadnienia do nowelizacji kodeksu karnego wprowadzającej art. 37b k.k., zgodnie z którą wymierzenie krótkoterminowej kary izolacyjnej jest wystarczające w wielu sytuacjach do osiągnięcia odpowiedniego oddziaływania w zakresie prewencji specjalnej, uzupełnionego oddziaływaniem penalnym kary ograniczenia wolności.

Należy tu uczynić zastrzeżenie, że badania nie mają charakteru statystycznego, ich celem jest zobrazowanie problemów na gruncie praktyki. Analiza danych pochodzących z tych badań pozwala przedstawić następujące informacje. Badaniem objęto 20 spraw akt (w większości były

²⁷ Sprawozdanie MS 10 z sądowego wykonania orzeczeń za rok 2016. Sprawozdanie MS 10 z sądowego wykonania orzeczeń za rok 2017, <http://bip.warszawa.so.gov.pl/artykuly/1479/dane-statystyczne> (dostęp: 30.08.2018).

to akta wielotomowe). Postępowania karne toczyły się w 90% przeciwko mężczyznom, przeciwko kobietom zaś w pozostałych 10%. W wyniku tych postępowań sąd skazał za przestępstwa, które można pogrupować jako: przestępstwa przeciwko mieniu, przestępstwa z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii²⁸ i oraz inne (jednostkowe sprawy, niepowtarzające się). Dane prezentuje wykres 1.

Wykres 1. Przestępstwa skazanych na karę sekwencyjną

Źródło: opracowanie własne.

Kategorie popełnionych przestępstw w tabeli 1 zaprezentowano bardziej szczegółowo.

Dalej przedstawiono kilka istotnych informacji dotyczących postępowania karnego. W analizowanych postępowaniach bardzo często stosowano środki zapobiegawcze, miało to miejsce w trzynastu sprawach. Tabela 2 wskazuje liczbę dni pozbawienia wolności (zatrzymanie/tymczasowe aresztowanie).

Rzeczywiste pozbawienie wolności ma wpływ na zmniejszenie liczby dni pozbawienia wolności po wyroku skazującym — w dwóch przypadkach po uprawomocnieniu się wyroku skazanym pozostało do odbycia tylko około jednego miesiąca kary. obrońca w procesie wystąpił w dziewięciu sprawach (45% ogółu) — w siedmiu przypadkach był to obrońca z wyboru, a w dwóch z urzędu (ustanowiony ze względu na uzasadnioną wątpliwość co do poczytalności). Jednym oskarżonym

²⁸ Tekst jedn. Dz.U. 2019 poz. 852.

Tabela 1. Kategorie popełnionych przestępstw

Lp.	Kategorie popełnionych przestępstw:	Liczba spraw
1.	Kategorie popełnionych przestępstw przeciwko mieniu:	łącznie: 9
	1.1. kradzież z włamaniem (art. 279 § 1 k.k.)	2
	1.2. rozbój (art. 280 § 1 k.k.)	2
	1.3. kradzież rozbójnicza (art. 281 § 1 k.k.)	2
	1.4. oszustwo (art. 286 § 1 k.k.)	3
2.	Kategorie popełnionych przestępstw z ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii:	łącznie: 6
	2.1. art. 59 — udzielanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej innej osobie środka odurzającego, substancji psychotropowej	1
	2.2. art. 62 ust. 1 — posiadanie środków odurzających lub substancji psychotropowej	2
	2.3. art. 62 ust. 2 — posiadanie środków odurzających lub substancji psychotropowej w znacznej ilości	3 (1 sprawa w zw. z art. 263 § 2 k.k.)
3.	Inne kategorie:	łącznie: 5
	3.1. groźba karalna (art. 190 § 1 k.k.)	1
	3.2. znęcanie się (art. 207 § 1 k.k.)	1
	3.3. czynna napaść na funkcjonariusza publicznego (art. 223 § 1 k.k.)	1
	3.4. posiadanie broni palnej lub amunicji bez wymaganego zezwolenia (art. 263 § 2 k.k.)	1
	3.5. oszustwo finansowe (art. 297 § 1 k.k.)	1

Źródło: opracowanie własne.

był obywatel Ukrainy, dla którego w postępowaniu zapewniono tłumacza. W ośmiu sprawach oskarżeni przyznali się do winy, a prokurator złożył wnioski w trybie art. 335 k.p.k. o wydanie na posiedzeniu wyroku skazującego (tylko jeden wniosek został nieuwzględniony przez sąd), natomiast w dwóch sprawach złożono wnioski o wydanie wyroku skazującego w trybie art. 387 k.p.k. Takie sytuacje niewątpliwie miały wpływ na szybkość postępowania. Gwoli przykładu — w przypadku jednego z wniosków z art. 335 k.p.k. z 14 lipca 2017 roku wyrok zapadł już 31 sierpnia 2017 roku.

Tabela 2. Tymczasowe aresztowanie /zatrzymanie w badanych sprawach

Pozbawienie wolności i czas	Liczba spraw
zatrzymanie 1–2 dni	4
tymczasowe aresztowanie do 1 miesiąca	5
tymczasowe aresztowanie na 3 miesiące	1
tymczasowe aresztowanie na 4 miesiące	1
tymczasowe aresztowanie na 5 miesięcy	2

Źródło: opracowanie własne.

Treść orzeczenia wyroku w badanych sprawach najczęściej przyjmowała taką formę: Sąd uznaje oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanych mu czynów, stanowiących występki z art. x i za to na tej podstawie go skazuje, na podstawie zaś art. x w zw. z art. 37b k.k. w zw. z art. 34 §1a pkt 1 k.k. wymierza mu jednocześnie karę x miesięcy pozbawienia wolności oraz karę x miesięcy kary ograniczenia wolności polegającą na obowiązku wykonywania nieodpłatnej, kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze x godzin w stosunku miesięcznym.

W dalszej części pracy zostały ujęte dane dotyczące sekwencji kar orzekanych na podstawie art. 37b k.k. w analizowanych sprawach. Najpierw przedstawiono wymiar orzeczonej kary pozbawienia wolności w ramach sekwencji kar.

Tabela 3. Wymiar kary pozbawienia wolności orzeczonej w ramach kary sekwencyjnej

Lp.	Wymiar orzeczonej kary pozbawienia wolności (miesiące)	Liczba spraw (%)
1.	6	8 (40)
2.	5	0 (0)
3.	4	2 (10)
4.	3	7 (35)
5.	2	2 (10)
6.	1	1 (5)

Źródło: opracowanie własne.

W badanych sprawach sąd najczęściej orzekł maksymalny możliwy w ramach kary sekwencyjnej wymiar kary pozbawienia wolności — sześć miesięcy (w ośmiu sprawach). Ciekawe jest także, że aż w pięciu przypadkach wymierzano również najwyższą możliwą karę ograniczenia wolności. Następnie często sąd wymierzał karę trzech miesięcy ograniczenia wolności (siedem spraw), z czego w dwóch sprawach orzeczono także karę dwu lat ograniczenia wolności. Kolejne miejsce *ex aequo* pod względem częstości orzekania zajmują cztery miesiące kary pozbawienia wolności i dwa miesiące pozbawienia wolności. W końcu jeden miesiąc kary pozbawienia wolności wymierzono w jednym przypadku.

Zagrożenie ustawowe wynoszące przynajmniej dziesięć lat i związana z tym, na podstawie art. 37b k.k., możliwość orzeczenia kary pozbawienia wolności do sześciu miesięcy dotyczyła jedenastu spraw (55% ogółu). Ciekawą informacją jest, że sąd w dziewięciu sprawach (na jedenaście możliwych) orzekł karę sześciu miesięcy pozbawienia wolności. Podobnie za przestępstwa zagrożone sekwencją kary pozbawienia wolności do trzech miesięcy aż w siedmiu przypadkach (z dziewięciu możliwych) orzeczono maksymalny wymiar kary pozbawienia wolności. Jeśli to zsumujemy, okazuje się, że sąd w badanych sprawach bardzo często orzekł maksymalny wymiar kary pozbawienia wolności dopuszczalny na podstawie art. 37b k.k. (w 80% przypadków).

W dalszej kolejności warto przeanalizować, w jaki sposób sąd orzekał drugą sekwencję kary, czyli ograniczenie wolności. Po pierwsze, zawsze była to kara w postaci obowiązku świadczenia nieodpłatnej kontrolowanej pracy na cele społeczne w wymiarze najczęściej orzekanym — 30 godzin miesięcznie (50%). Po drugie, okres, na jaki orzekano karę, był zróżnicowany, dane zaprezentowano w tabeli 4.

Z tabeli wyłania się tendencja orzekania kary ograniczenia wolności w ramach kary sekwencyjnej. Najczęściej (aż w ośmiu przypadkach) orzekano ją na maksymalnie możliwy okres, to jest dwu lat. Zdecydowanie rzadziej orzekano karę w wymiarze sześciu miesięcy (trzy przypadki), a także trzy miesiące (dwa przypadki). Po jednym przypadku mamy orzeczoną karę jednego roku i sześciu miesięcy oraz dziesięć miesięcy kary ograniczenia wolności. W pięciu przypadkach dwuletnia kara ograniczenia wolności była uzupełnieniem oddziaływania na wolności po orzeczonej sześciomiesięcznej karze pozbawienia wolności. Można skonstatować, że

Tabela 4. Wymiar kary ograniczenia wolności orzeczonej w ramach kary sekwencyjnej

Lp.	Wymiar orzeczonej kary ograniczenia wolności	Liczba spraw (%)
1.	2 lata	8 (40)
2.	1 rok i 6 miesięcy	1 (5)
3.	1 rok	5 (25)
4.	10 miesięcy	1 (5)
5.	6 miesięcy	3 (15)
6.	3 miesiące	2 (10)

Źródło: opracowanie własne.

sąd często korzysta z możliwości orzeczenia obu sekwencji kar w maksymalnym dopuszczalnym ustawowo wymiarze (zgodnie z art. 37 b k.k.).

Omawiając orzeczenia w części dotyczącej kary ograniczenia wolności, warto przeanalizować także, w jakim wymiarze miesięcznym (liczby godzin) sąd orzekł tę karę. W połowie przypadków (w dziesięciu sprawach) było to 30 godzin w stosunku miesięcznym, 20 godzin w stosunku miesięcznym orzeczono w dziewięciu sprawach, 40 godzin zaś w stosunku miesięcznym jedynie w jednym przypadku. W aktach badanych spraw znajdowały się także informacje o orzeczeniu, poza karami na podstawie art. 37b k.k., grzywny (dwa przypadki), obowiązku naprawienia szkody (trzy przypadki), obowiązku terapii (jeden przypadek), nawiązki (jeden przypadek) oraz przepadku (trzy sprawy)²⁹.

Dalej przedstawione zostaną wybrane problemy związane z wykonaniem sekwencji kar. Skazany musi odbyć najpierw co do zasady karę pozbawienia wolności, chyba że zgodnie z treścią art. 17a k.k.w. zachodzą przeszkody prawne do niezwłocznego jej wykonania, wtedy kieruje się do wykonania w najpierw kary ograniczenia wolności. Takiego przypadku nie było w badanych sprawach. Zgodnie z art. 9 k.k.w. postępowanie wykonawcze wszczyna się niezwłocznie, gdy orzeczenie stało się wykonalne (co w następowało szybko ze względu na nieskładanie apelacji badanych sprawach). Po wydaniu zarządzenia wykonania wyroku Wydział

²⁹ W jednej ze spraw odnośnie do popełnienia przestępstwa groźby karanej za pomocą telefonu sąd orzekł jego przepadek.

Wykonywania Orzeczeń wzywał skazanego do dobrowolnego stawienia się we wskazanym areszcie śledczym (zakładzie karnym), celem odbycia kary pozbawienia wolności (wskazywano termin miesięczny od daty wystawienia wezwania), wraz z pouczeniem o skutkach niestawiennictwa oraz przysyłał nakaz przyjęcia do odbycia kary do dyrektora aresztu śledczego. W efekcie tych czynności skazany powinien od około dwu miesięcy po wydaniu wyroku rozpocząć odbywanie kary pozbawienia wolności w jednostce penitencjarnej. W rzeczywistości niezwłoczne wykonanie kary nie następowało zbyt często, gdyż w całości i bez odwołania karę odbyło jedynie pięciu skazanych³⁰.

Postępowanie karne wykonawcze daje skazanemu wiele praw, dzięki którym możliwe jest modyfikowanie wykonania kary. Dalej zostaną przedstawione wybrane wnioski i fragmenty postanowień zapadłych w badanych sprawach. Jedną z takich możliwości jest w odniesieniu do kary pozbawienia wolności odroczenie kary.

W sprawie nr 20 skazany na cztery miesiące kary pozbawienia wolności i jeden rok kary ograniczenia wolności złożył wniosek o odroczenie kary pozbawienia wolności na podstawie art. 151 § 1 k.k.w. ze względu na zbyt poważne skutki związane z natychmiastowym wykonaniem kary — w postaci utraty pracy i niemożliwości spłaty zadłużenia lokalu. Sąd wydał postanowienie o odmowie odroczenia kary, gdyż skazany poza wykonaniem kary pozbawienia wolności musi wykonać także karę ograniczenia wolności, a ponadto skazany złożył wniosek o odroczenie kary pozbawienia wolności na okres sześciu miesięcy, który faktycznie minął od prawomocności wyroku do wydania postanowienia w kwestii odroczenia. W niniejszej sprawie skazany uchylał się od wykonywania prac na cele społeczne, więc sądowy kurator zawodowy złożył wniosek do sądu o zastępczą karę pozbawienia wolności.

Kodeks karny wykonawczy skazanemu na karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą jednego roku (gdy nie zachodzą warunki przewidziane

³⁰ W pozostałych sprawach złożono wnioski o odroczenie kary pozbawienia wolności (3 przypadki), o odbycie kary poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego (4 sprawy), o warunkowe zwolnienie (2 sprawy), w dwóch przypadkach skazani nie stawili się do jednostki penitencjarnej (zarządzono ich poszukiwania), brak danych dotyczył czterech spraw. Na problem wydłużenia czasu od wydania wyroku do rozpoczęcia wykonania kary zwraca uwagę B. Czarnačka-Działuk, *op. cit.*, s. 65, 66.

w art. 64 § 2 k.k.), po spełnieniu przesłanek określonych w art. 43 la k.k.w., daje możliwość udzielenia przez sąd penitencjarny zgody na odbycie kary poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Choć wydawać by się mogło, że jest to rozwiązanie sprzeczne z celem regulacji art. 37b k.k., to w analizowanych aktach takie wnioski pojawiły się w czterech sprawach (w trzech sąd udzielił zgody na odbycie kary w tym systemie).

W sprawie nr 11 skazany z art. 281 k.k. (kradzież butelki wódki o wartości 19,90 zł i bezpośrednio po dokonaniu kradzieży użycie przemocy fizycznej wobec ochroniarza w sklepie) na sześć miesięcy kary pozbawienia wolności i trzy miesiące kary ograniczenia wolności, tymczasowo aresztowany, złożył wniosek na podstawie art. 43 la k.k.w. Sąd penitencjarny udzielił zgody na odbycie przez niego kary w systemie dozoru elektronicznego — fragment uzasadnienia postanowienia:

stosownie do treści art. 43la §1 k.k.w spełnione zostały przesłanki formalne pozwalające na wykonanie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego, mianowicie orzeczono wobec niego karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą jednego roku i nie zachodzą warunki określone w art. 64 § 2 k.k., skazany posiada określone miejsce stałego pobytu, warunki mieszkaniowe skazanego oraz techniczne umożliwiają wykonanie tej kary przez osoby wspólnie z nim zamieszkujące wyraziły zgodę na odbywanie kary w tym systemie. Wskazany powyżej przepis określa także okoliczności podmiotowe leżące po stronie skazanego związane ze stopniem jego demoralizacji i dotychczasowym zachowaniem, które należy przeanalizować wydając rozstrzygnięcie o udzieleniu zgody na odbycie kary pozbawienia wolności poza zakładem karnym w systemie dozoru elektronicznego. Jak wynika z opinii Dyrektora Aresztu Śledczego w X zachowanie skazanego należy ocenić na poziomie umiarkowanym. Nie był nagradzany regulaminowo, nie był karany dyscyplinarnie. Nie jest objęty systemem przepustowym, w środowisku współosadzonych funkcjonuje zgodnie, karę pozbawienia wolności odbywa w systemie zwykłym, Nie uczestniczył w programach resocjalizacyjnych. Nie odnotowano jego zachowań agresywnych i samoagresji, nie stosowano wobec niego środków przymusu bezpośredniego. Nie jest uczestnikiem podkultury przestępczej. Jest zatrudniony nieodpłatnie przy pracach porządkowych. Do popełnionych przestępstw ustosunkowany jest krytycznie. [...] sąd uznał, że względy bezpieczeństwa i demoralizacji nie stoją na przeszkodzie, by skazany okres kary pozbawienia wolności odbył w systemie dozoru elektronicznego, pod warunkiem przestrzegania nałożonych obowiązków.

Podobnie w sprawie nr 10 skazany z art. 280 k.k. na sześć miesięcy kary pozbawienia wolności i dwa lata kary ograniczenia wolności uzyskał zgodę sądu penitencjarnego na odbycie kary w systemie dozoru elektronicznego. Sąd uzasadnił to tym, że kara zostanie wykonana w sys-

temie dozoru elektronicznego, pozytywne cele tej kary zostaną osiągnięte, jest zgoda domowników, skazany podjął pracę, ma ADHA, przyjmował leki, a

w konsekwencji, biorąc pod uwagę fakt, że jest to jedyne popełnione przestępstwo przez skazanego, co pozwala uznać, iż jest to incydentalny przypadek w jego życiu. Skazany aktualnie prawidłowo funkcjonuje w warunkach wolnościowych i wobec tego w ocenie sądu, prognoza kryminologiczno-społeczna kształtuje się na tyle pozytywnie, że nie jest zasadne resocjalizacyjne oddziaływanie w odniesieniu do skazanego, w warunkach izolacji penitencjarnej.

Choć w ramach kar sekwencyjnych sąd może wymierzyć jedynie krótkoterminową karę pozbawienia wolności do sześciu miesięcy, to jednak w praktyce pojawiają się wnioski o warunkowe przedterminowe zwolnienie z odbycia reszty kary pozbawienia wolności. Jednak wydaje się to niedopuszczalne ze względu na bardzo krótki czas pobytu skazanego w zakładzie karnym, co jest powiązane z trudnością ustalenia pozytywnej prognozy kryminologiczno-społecznej (art. 77 k.k.), oraz jest sprzeczne z celem regulacji objętej art. 37 b k.k.³¹

Przykład udzielenia warunkowego zwolnienia skazanemu po odbyciu jednego miesiąca tymczasowego aresztowani zaliczonego na poczet kary pozbawienia wolności:

W sprawie nr 2 skazany z art. 62 ust. 2 ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii na karę dwu miesięcy pozbawienia wolności i dwa lata ograniczenia wolności, odbył jeden miesiąc tymczasowego aresztowania. W tej sprawie sąd postanowił warunkowo zwolnić skazanego (i na podstawie art. 80 § 1 k.k. wyznaczyć warunkowo zwolnionemu okres trzech lat próby, oddać warunkowo zwolnionego pod dozór kuratora sądowego i nałożyć na warunkowo zwolnionego obowiązek powstrzymywania się od środków psychotropowych i substancji odurzających, informowania kuratora o przebiegu okresu próby oraz przestrzegania porządku prawnego). Postanowienie zostało uzasadnione następująco:

³¹ Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 25 lipca 2018 roku, II Akzw 991/18 „instytucja warunkowego przedterminowego zwolnienia ma zastosowanie jedynie do kary zasadniczej pozbawienia wolności i nie ma zastosowania do kary pozbawienia wolności orzekanej jako kara mieszana”, choć trudno zgodzić się ze stanowiskiem, że „w regulacji zawartej w art. 37b [...] ukształtowano kombinację dwóch rodzajów kar w jedną karę mieszaną tworzącą nową jedność prawną, praktycznie odrębny rodzaj kary, odmienny od kar stanowiących jej elementy składowe”.

Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego 54, 2019

© for this edition by CNS

w wyniku zaliczenia okresu tymczasowego aresztowania na poczet orzeczonej kary pozbawienia wolności, i tym samym skazany nabył uprawnienia do warunkowego przedterminowego zwolnienia. Podczas pobytu w jednostce penitencjarnej zachowanie skazanego było pozytywne. Był nagradzany regulaminowo, nie był karany dyscyplinarnie, nie deklarował uczestnictwa w podkulturze przestępczej. Jak wynika z wywiadu środowiskowego skazany pracuje. Nie toczy się przeciwko niemu postępowanie karne. Brak skarg ze strony sąsiadów na zachowanie skazanego. Mając powyższe na uwadze, zdaniem Sądu, właściwości i warunki osobiste skazanego oraz jego zachowanie uzasadniają przekonanie, iż będzie w dalszym ciągu przestrzegać porządku prawnego, w szczególności nie popełni przestępstwa.

Badane akta zawierały niewiele informacji na temat wykonania sekwencji kary ograniczenia wolności, gdyż w większości spraw wykonanie kary ograniczenia wolności było przekazywane do innego sądu ze względu na właściwość miejscową oraz w kilku sprawach postępowanie jeszcze się toczyło.

W sprawie nr 17, po odbyciu przez skazaną (z art. 281 k.k.) kary pozbawienia wolności, na wniosek sądowego kuratora zawodowego sąd zawiesił postępowanie wykonawcze wobec skazanej ze względu na orzeczenie jej całkowitej niezdolności do pracy (stan zdrowia stanowi przeszkodę na podstawie art. 15 § 2 k.k.w. w wykonywaniu kary ograniczenia wolności).

Z kolei w sprawie nr 13 skazany z art. 286 § 1 na jeden miesiąc kary pozbawienia wolności oraz jeden rok i sześć miesięcy ograniczenia wolności po zwolnieniu z odbycia kary pozbawienia wolności uchylał się od kary ograniczenia wolności, co spowodowało orzeczenie zastępczej kary pozbawienia wolności. Okazało się, że skazany przebywa w zakładzie karnym za inne przestępstwo (co świadczy o nieskuteczności w tym przypadku „terapii szokowej”)³².

W sprawie nr 19 skazany za znęcanie się nad żoną (art. 207 k.k.) odbył trzy miesiące kary pozbawienia wolności i niemal rok orzeczonej kary ograniczenia wolności. Gdy zostały mu do wykonania cztery godziny prac na cele społeczne, kurator wniósł o uznanie kary za wykonaną.

³² Zob. B. Czarniecka-Działuk, *op. cit.*, s. 73. Autorka postuluje konieczność sformułowania wytycznych co do przesłanek i sposobu stosowania art. 37b k.k. w odniesieniu do różnych grup skazanych (pierwszy raz, recydywistów) i różnego rodzaju przestępstw (w szczególności z użyciem przemocy).

Na podstawie analizy tendencji orzekania sekwencji kary ograniczenia wolności można odnieść wrażenie, że jest ona orzekana na zbyt długi okres (bardzo często dwóch lat), co może demotywowwać skazanego i zamiast „uzupełniać penalne oddziaływanie” kary pozbawienia wolności, sprawiać, że będzie on uchylał się od jej wykonania, co w efekcie doprowadzi do orzeczenia zastępczej kary pozbawienia wolności. Wydaje się, że należałoby ograniczyć możliwość orzekania kary ograniczenia wolności w ramach kar sekwencyjnych do jednego roku.

W badanych sprawach były składane wnioski bez podstawy ustawowej. Wniosek pochodzący ze sprawy nr 7: „Wniosek skazanej o zmianę wyroku pozbawienia wolności na karę ograniczenia wolności z możliwością odpracowania w systemie prac społecznych”. Wniosek skazana uzasadnia faktem uczęszczania na terapię na terapię AA, ponadto deklaruje współpracę z przyznanym kuratorem i chęć podjęcia pracy oraz poprawienia więzi z dziećmi.

Sąd postanowił nie uwzględnić wniosku, gdyż:

podnieść należy, że nie ma w przepisach kodeksu karnego wykonawczego trybu, który przewidywałby zmianę kary pozbawienia wolności orzeczonej na podstawie art. 37b k.k., na karę ograniczenia wolności w formie pracy społecznie użytecznej. Wynika to chociażby z istoty kary mieszanej, która po części polega na wykonywaniu kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności. [...] Kara ograniczenia wolności będzie wykonywana po wykonaniu kary pozbawienia wolności — w ramach kary orzeczonej jako kara mieszana.

Zakończenie i wnioski

W niniejszej pracy zostały przedstawione wybrane problemy związane z wykonywaniem kar sekwencyjnych. Uważam, że należy unikać w literaturze terminu „kara mieszana”, gdyż nie oddaje on charakteru kar wymierzanych na podstawie art. 37b k.k., ponadto nie jest to jedna kara, tylko dwie orzeczone jednocześnie (kara pozbawienia wolności i kara ograniczenia wolności). Zbyt lakoniczne regulacje nowej instytucji określonej w art. 37b k.k. powodują wiele problemów w jej funkcjonowaniu w praktyce, dlatego należałoby ją doprecyzować, na przykład przez zakaz warunkowego przedterminowego zwolnienia z odbycia reszty kary pozbawienia wolności czy też możliwości odbycia kary w systemie do-

zoru elektronicznego. Nawet w niewielkiej grupie badanych spraw można wskazać przypadki takiego modyfikowania kary, które są niezgodne z celem wprowadzenia art. 37b k.k. i co potwierdza jedynie częściowo prawdziwość tezy, zgodnie z którą wymiar krótkoterminowej kary izolacyjnej wystarcza w wielu sytuacjach do osiągnięcia odpowiedniego oddziaływania w zakresie prewencji specjalnej, uzupełnionego oddziaływaniem penalnym kary ograniczenia wolności.

Niezwykłe trudno wykonać modelowo karę sekwencyjną, co zaburza sens „terapii szokowej”, uzupełnionej oddziaływaniem w ramach kary ograniczenia wolności. Prawdopodobnie instytucja z art. 37b k.k. będzie rozpatrywana w kategorii łagodniejszej kary niż bezwzględna kara pozbawienia wolności w wyższym wymiarze (oskarżeni w badanych sprawach nie składali apelacji, co świadczy o zaakceptowaniu orzeczenia wydanego w pierwszej instancji), a taki stan raczej nie był zamierzeniem ustawodawcy. Należałoby także rozważyć ograniczenie kategorii sprawców, których można skazać na podstawie art. 37b k.k., dla których popełnienie przestępstwa było incydentalnym przypadkiem w życiu. W końcu krótkoterminowa kara pozbawienia wolności orzeczona jako sekwencja kary nie będzie oddziaływać na recydywistów w sposób zamierzony przez ustawodawcę.

Bibliografia

- Bojarski T., *Komentarz do art. 37 b k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. T. Bojarski, Warszawa 2016.
- Czarnecka-Działuk B., *Kary kombinowane — kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności orzekane na podstawie art. 37b k.k. Zagadnienia teoretyczne i praktyka orzecznicza*, Warszawa 2017.
- Dąbkiewicz K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2015, LEX nr 10220.
- Filar M., *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2016.
- Grześkowiak A., *Kara mieszana w polskim prawie karnym*, „Studia Prawnicze KUL” 2015, z. 3 (63).
- Hryniewicz-Lach E., *Komentarz do art. 37b*, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
- Janczukowicz K., *Kodeks karny. Omówienie zmian wprowadzonych ustawą z dnia 20 lutego 2015 r. o zmianie ustawy — Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.2015.396)*, LEX/el.2015.

- Jezusek A., *Sekwencja kary pozbawienia wolności i kary ograniczenia wolności jako reakcja na popełnienie przestępstwa (art. 37b k.k.)*, „Państwo i Prawo” 2017, nr 5.
- Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 1. *Komentarz do art. 1–52*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.
- Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Art. 1–116*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
- Kodeks karny. Komentarz aktualizowany*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2019.
- Konarska-Wrzosek V., *Komentarz do art. 37 b k.k., teza 1–4*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. V. Konarska-Wrzosek, Warszawa 2018.
- Majewski J., *Kodeks karny, komentarz do zmian 2015*, Warszawa 2015.
- Majewski J., *Komentarz do art. 37 b k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. 1, cz. 1. *Komentarz do art. 1–52*, red. W. Wróbel, A. Zoll, Warszawa 2016.
- Małecki M., *Co zmienia nowelizacja art. 37b k.k.?*, CPKiNP 2016, z. 2.
- Małecki M., *Sekwencja krótkoterminowej kary pozbawienia wolności i kary, ograniczenia wolności (art. 37b k.k.) — zagadnienia podstawowe*, „Palestra” 2015, nr 7–8.
- Małecki M., *Ustawowe zagrożenie karą i sądowy wymiar kary*, [w:] *Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz*, red. W. Wróbel, Kraków 2015.
- Postulski K., *Kodeks karny wykonawczy. Komentarz*, Warszawa 2017, LEX nr 10609.
- Rocznik statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2018.
- Sejm VII kadencji, druk sejmowy nr 2393.
- Stefańska B.J., *Komentarz do art. 37b k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
- Zoll A., *Zmiany w zakresie środków probacyjnych (ustawa nowelizująca Kodeks karny z 11 marca 2016 r.)*, CPKiNP 2016, z. 2.

Sequential penalties imposed pursuant to Art. 37b of the Penal Code — selected problems related to their execution

Summary

The article concerns problems with the execution of the sequence of two punishments: imprisonment and restriction of liberty, imposed on the basis of Art. 37b of the Penal Code. This paper begins with a review of the literature on terminology or the term: “mixed penalty.” We cannot discuss this problem without considering also concrete examples of aims and functions of the new institution. The author presents considerations regarding modifications of carrying out penalties, e.g. application of conditional release, serving a sentence in electronic supervision in the context of the author’s own research.

Keywords: penalty, sequence of the penalties, mixed penalty, imprisonment, restriction of liberty, conditional release.